

FIGIEL (48) *sb m*

e jasne.

sg N figiel (1). ◇ I figl(e)m (1). ◇ pl N figle (13). ◇ G figl(o)w (13). ◇ D figl(o)m (3). ◇ A figle (14). ◇ I figlmi (1). ◇ L figl(o)ch (2).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Niegodziwy czyn, sprawka; zbytki (35) : RejKup q6; (marg)* Złym do ich myśli pomaga dyabeł do cząfu. (—) A pilnie tego łtrzeże aby go nie ználi/ Bo pewnieby od onych łwych figlow przełtáli. *RejWiz* 139v; Ktorzy niebo y Bogá ledá zacžby dáli/ Aby iedno łwym figlom ná wżem dokłádáli. *RejWiz* 140, 28, 140, 171v, 177v; nadobny łtátek [*przystoił*] młodemu człowiekowi. [...] Ale náłz polkoczny náłzbyt/ á ná což łie iego figle przygodzą? bo y łobie łzkodzi y ludziom. (marg) Wierci proch. (—) *RejZwierc* 164; Iełli też piełzo/ to álbo przez łtoły álbo przez łáwki łkacže/ iednego nogá w bok/ drugiego łzpadá po gębie [...] Owa niewiem áni rozumiem nacž łie ony figle iego przygodzą. *RejZwierc* 164, 144v, 267v; *GosłCast* 62.

Zwrot: »figle stroić« (1): A on w łwey káždey łpráwie rozne figle łtroi RejWiz 11.

Wyrażenia: »figle dworskie« (1): A ták dziwnych á dziwnych przypadkow/ niłzi łie dobrze przypátrzyłz figlom dworłkim/ będzie okołó ciebie. Ale łie przedłię nic nie łlizay ná tey gołoledzi RejZwierc 25v.

»figle nikczemne, wszeteczne, złołciwe« (1 : 1 : 1): Y łotrowłkie to czyniá co to w mocy máiá/ Iż tych figlow nikczemnych wolno dopułzczáiá RejWiz 42; RejPos 115; Do Swiátá. [...] Iedno mię prołżę wypuść s łwych figlow włzetecznych. Bo wolę náłładowáć poćciwych á wiecznych. RejZwierc 271.

a. *Chytrość, sprawka, sztuczka diabelska, pokusa; machina, techna, artificium, dolus Cn (18) : rozwodził Solon Philozoph/ o náturze y o mocy czártowłkiey od Bogá nádáney/ y o figloch ich/ y iáko łie z nimi obchodźić mamy/ á nic łie ich nie bać. RejWiz A7v; A by nie iego [*czarta*] figle nie znáćby żadnego. Kto wiernie kto niewiernie s Pánem łie obchodzi RejWiz 136, 109v; RejAp 105v; Nie dáýže mu łie zwodzić/ áććzi będzie rozlicznych a łmácznych drog podawał do rołkołży twoiey. A poznáłz wnet figle iego/ gdy cie będzie wiodł do łákomłthwá/ do łupiełtwá/ do nádętey myłli twoiey RejPos 115v, 26, 80, 331v.*

Zwroty: »stroić figle« (1):iełt zwiázan aby nie łzkodził ludziom/ to iełt wierzącym/ nie iżćiby on przedłię náđ niewierniki nie miał łtroić figlow łwoich. RejAp 166.

»figle (u)kazowáć« (3): (marg) Swyát ná złe wiedzye (—) Aleć rádżę łtoy mocno á nie dáý łie zwodzić. Boć będzye dziwne czáčżka figle vkázowáć RejWiz 51; RejPos 71v, 264.

»figlow użyc« (1): Pátrzayže iáko tu dyabeł chytry/ nie zámiełzkał łwych figlow vżyc RejPos 36.

Wyrażenia: »chytre figle« (2): Przeciwo mocy á chytrym figlom czártá łprofnego. RejPos 76v, 205.

»figle czartowskie, czarta« (1 : 1): Z dawná figle Czártowłkie. RejPos 205 marg, 76v.

»figlem zwiedziony« (1): łzátan [...] łtárał łie záwżdy [...] áby tym łtárym figlem iego ludzie bywáli zwiedzieni RejAp 34v.

*Szereg: »figle a pokusy« (1): thák mułi być áż do łkończęnia [...] łwiátá/ á wżdy mułżá trwáć ty figle á ty pokuły tego wężá chytrego [= *szatana*] RejPos 239v.*

2. *Podstęp, wybieg, fortel, sposób (5) :*

Zwroty: »figlow używać« (1): Stárzy Hetmáni co przed tym bywáli/ Więcey niż mocy figlow vzywáli. *RejZwierc* 228v.

»wymyślać figle« (1): rozumiał Pan iż łobie miał świat wymyflać dziwne ofiary/ dziwne nabożeńftwá/ dziwne figle ku vbłaganiu świętego Bołtwá iego *RejPos* 116v.

Szereg: »figle, ekscypcyje, fortele« (1): Po wśytkim/ Dłużnikowi złemu przydzie ziechác: Muśi figlow/ excepcyi/ fortelow zaniechác. *KlonWor* 74.

W przen (2) : niefortuná nigdy więtlzszego miłterftwá łwego nie vzywa/ iedno gdy łie o tego pokuśi kto iey figlow nigdy nie łkosztował [...] á lekce iá łobie waży. *RejZwierc* 150.

Zwrot: »figle okazać« (1): [*cnota*] nigdy też miłterniey figlow łwych nie okaże/ iedno kiedi z nią [*niefortuna*] walczy/ á iż łie iej ná wżem łprzećiwi. *RejZwierc* 150.

3. *Żart; złośliwy żart, psikus* (2) : Częłto tákie figle łeiełz/ Ze wśytkiego śię wyśmieiełz. *BierEz* C3v; *RejZwierz* 52.

4. *Sztuczka magiczna, kuglarska* (5) :

Zwroty: »figle broić« (1): powietrze iełt onymi duchy/ Tákc mocnie ofadzono/ co zowá złyduchy. Ci też wierz mi łwych figlow nie zmiełzkáią broić/ A rozlicznie vmieią ty błazenki łtroić *RejWiz* 138v.

»figle okazować (*a. ukazować*)« (2): Y czárnokliężnicy to częłto powiedáią/ [...] Iż gdy łie im duchowie vkázowác máią/ Tedy łzummy wiatrowe naprzod przychadzáią/ A potym ine figle łwoie okázuią *RejWiz* 150; *RejFig* Cc3v.

Wyrażenie: »figle czartowskie« (2): (*marg*) Figle czártowłkye ná powietrzu (-) [...] Miecz pokreći by łwider/ pofzwy będą cále/ Tákcze ine kugłárftwá zac tám będą mále *RejWiz* 150v [*idem*] *RejWiz* Cc5v.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (1) : f figa/ trafno/ figiel *MurzOrt* Bv.

Synonimy: 1. *zbytki*; 2. *fortel*; 3. *firleje, żart*; 4. *czary*.